

האם כפוף בית-הדין הדתי לפירוש שניתן על-ידי בג"צ להוראות חוק חילוני, שהופנו ישירות לבית-הדין?

[ע"א 61/71 – כהן נגד כהן]¹

שאלת ההתאמה והשילוב של הדין החילוני והדין הדתי בענייני המעמד האישי הנה בעיה משפטית, שקשורות בה שאלות אידיאולוגיות וחברתיות, כך שהפלישה לתחומם בעת בירור משפטי הנה בלתי-זמנעת². מכאן שהלכות, שסבורים היינו, כי הם בבחינת נכסי צאן ברזל, תוזרות ונעורות חדשות לבקרים. בע"א 61/71, הנ"ל (הלכת כהן), התעוררה השאלה, באיזו מידה רלבנטיות הכנסות האשה מנכסיה לעניין חבותו של בעל במזונות אשתו, או לשיעור המזונות שהוא חב לה. עוד בהלכת פיריש המפורסמת³ נקבע, כי זכויותיו של בעל בנכסי אשתו או הגבלות לטובתו בנכסים אלה, כפי שהן לפי הדין העברי, לא יזכרו בישראל בהיותן סותרות את הוראות ס' 2 לחוק שיווי זכויות האשה, תשי"א—1951⁴, לאור הפירוש, שניתן

¹ תלמיד התואר השני, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל-אביב.

² פד"י כ"ה (2), ע' 327.

³ ראה אנגלרד, מעמדו של הדין הדתי במשפט הישראלי, משפטים, כרך ב' (1970), ע' 268–316, 510–552.

⁴ בג"צ 202/57 – פיריש נגד הנשיא וחברי בית-הדין הרבני הגדול, ואח'; פד"י כרך י"ב, ע' 1528.

⁵ ס"ח 82, תשי"א, ע' 248.

להוראת הסי' הנזכר על ידי בג"צ. זכויות כאלה לא יוכרו — לא ישירות ואף לא בתור רפלקס לקיוון מתביעת מזונות, הגדוה על פי דיני ישראל — ואין שיעור המזונות, המגיע לאשה, מושפע מהיותה בעלת נכסים.⁵ ברוח הלכות אלה נפסקה גם הלכה כהן למרות אי-השיויון הסוציאלי, הנובע מתוצאות הפסיקה, המפלה אשה עובדת לרעה לעומת אשה עתירת נכסים,⁶ ולמרות שאין היא הולמת את העקרונות באשר לשיויון זכויות המינים וחלוקה משותפת של הנטל המשפחתי, כפי שבאו לידי ביטוי בפסיקה בשנים האחרונות.⁷ תוצאות כאלה נובעות גם מצירוף מוטלא ובלתי מתואם של כללי דין דתי עם הוראות כללי דין תלוני.

בהיות חוק שיווי זכויות האשה הוראת חוק טריטוריאלי, העדיפה על כל הוראת דין אחרת, הרי היא מחייבת — בהתאם לס' 7 לחוק — גם כל בית-דין, המוסמך לדון בענייני המעמד האישי (למעט דיני איסור והתיר לגישואין וגירושין, שאינם נפגעים על ידי הוראות החוק⁸). בדומה לשאלות רבות של ענייני המעמד האישי, עשויה גם שאלת ההתחשבות בנכסי מלוג להתעורר במספר דרכים ובשתי ערכאות: הן בבית-המשפט האזרחי והן בבית-הדין הדתי, וזאת:

(א) לצורך תביעת מזונות של האשה באחת משתי הערכאות, לפי בחירתה, בהתאם לס' 4 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (גישואין וגירושין), תשי"ג—1953⁹ (להלן: חוק השיפוט).

(ב) בבית-משפט אזרחי בעת דיון בשאלות קנייניות, הנוגעות ליחסים הרכשיים בין בני-הזוג, בתביעה של אחד מהם.

(ג) בבית-הדין הדתי, בסמכות ייחודית, כעניין הכרוך בתביעת גירושין של אחד מבני הזוג, כאשר זה נכרך בפועל על ידו, בהתאם לס' 3 לחוק השיפוט¹⁰. הלכת כהן היתה הליך אזרחי בלבד, היינו: ערעור על פסק-דין של בית-המשפט המחוזי בתביעת מזונות של אשה נגד בעלה, ולפיכך היתה ההליכה בעקבות הלכת פידים לאור הפרשנות, שנתן שם בג"צ לסעיף 2 לחוק שיווי זכויות האשה, מחוייבת המציאות. ברם, הלכת פידים עצמה היתה מסגרת של התערבות הבג"צ בפסק-דין של בית-הדין הרבני, אשר בוטל על ידו בגין התחשבות בית-הדין בנכסי מלוג. לדעת בג"צ, התחשבות זו עומדת בניגוד להוראת סעיף 2 לחוק שיווי זכויות

⁵ דעת הרוב בע"א 313/59 — בלבן נגד בלבן; פד"י כרך י"ד, ע' 285, בניגוד לדעת מיעוט של השופט זילברג; ברם, גם האחרון קיבל את דעת הרוב בע"א 426/65 — רינת נגד רינת; פד"י כרך כ' (2), ע' 21.

⁶ זאת מאהר והכנסתה של האשה מעבודתה מתקנות מן המזונות, שהב לה בעלה. ראה: ע"א 63/69 — יוסף נגד יוסף; פד"י כרך כ"ג (1), ע' 804; ד"נ 23/69 — יוסף נגד יוסף; פד"י כרך כ"ד (1), ע' 792; ע"א 61/71, הנ"ל, בע' 331 (השופט ח. כהן), 3—332 (השופט עציוני), 335 (הנשיא אגרנט). על התוצאות ראה: Falk, Women's Equal Rights, 7 Isr. L. Rev. (1972) 313.

⁷ ראה ע"א 61/71, הנ"ל, בע' 332, 335; ד"נ 23/69, הנ"ל, בע' 808.

⁸ ס' 5 לחוק.

⁹ ס"ח 134, תשי"ג, ע' 165.

¹⁰ ראה ע"א 8/59 — גולדמן נגד גולדמן; פד"י כרך י"ג, ע' 1085; ע"א 336/68 — לויין נגד לויין; פד"י כרך כ"ב (2), ע' 944.

האשה לאור הפרשנות, שמשווה לה בג"צ ושלפיה המסקנה היא, כי בוטל כליל המוסד של נכסי מלוג, והוא אינו קיים עוד במשפט הפוזיטיבי המקומי"¹¹.

איננו חולקים על פסיקה זו בכל הנוגע לדיון המתעורר בפני ערכאה חילונית-אורחית, אך ספק אם אין הקביעה מרחיקה לכת באשר לדיון הגערך בפני ערכאה של בית-דין דתי. זאת היות וקביעה כזו מקפלת בתוכה הפיכה של פרשנות הבג"צ לקביעה טריטוריאלית, היורדת כרוכה עם הוראת החוק ומשתרעת גם על דיון, המתעורר בפני ערכאה כזו, כפי שאכן נעשה בהלכת פירדיב.

התערבות הבג"צ בפסיקתם של בתי-הדין הדתיים מוגבלת להריגה מסמכות בלבד. ס' 7 (ב) (4) לחוק בתי-המשפט, תשי"ז—1957¹² מצמצם את פיקוח הבג"צ על בתי-הדין הדתיים — בהבדל מטריבוונאליים אחרים עליהם חלה הוראת ס' 7 (ב) (3) לחוק — „לדיון בעניין שלא לפי סמכותם” ואף זאת לא כעניין אינהרנטי, אלא בתנאי, שטענת חוסר הסמכות התעוררה בהודמנות הראשונה¹³. בג"צ הרחיב את תחום הפיקוח שלו על בתי-הדין הדתיים, ופסק-דינם נהון לפסילה גם כאשר ניתן תוך פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי, „שכמוה כחריגה מסמכות”¹⁴, או כאשר הוא סוטה מהוראת חוק חילונית, שהופנתה במיוחד לבית-הדין וחלה עליו¹⁵.

בענייננו הוחלו הוראות חוק שיווי זכויות האשה גם על בתי-דין דתיים, בצמצמן סמכותם של בתי-הדין לנהוג על פי הדין הדתי רק במסגרת הוראות החוק. על ידי כך מוצאים, למעשה, ממסגרת המוגז, „ענייני גישואין וגירושין” בס' 1 לחוק השיפוט, אותם עניינים, שחוק שיווי זכויות האשה מוציאם מגדר שליטת הדין הדתי. ממילא, כל פסיקה מנוגדת משמעותה חריגה מסמכות, שבג"צ מפקח עליה.

יחד עם זאת, הפסיקה צמצמה את תחום הפיקוח של בג"צ למסגרת, שקבע חוק בתי-המשפט, באופן שטעות של בית-הדין הדתי בפירוש חוק או בפסיקת הלכה אינה בשליטת הבג"צ. בג"צ אינו רשאי להתערב בפסק-דין כזה, גם אם לדעתו טעה בית-הדין בפירוש דבר הלכה¹⁶. זהו גבול הפיקוח גם לאתר הרחבתו האמורה.

לאחר שהבהרנו את תחום התערבות הבג"צ, השאלה היא: האם כפוף בית-הדין לפרשנותו של בג"צ בקשר להוראת חוק חילונית, שהופנתה ישירות אל בית-הדין וממילא התעלמות מהוראת החוק בפרשנותה על ידי בג"צ כמוה כחריגה

¹¹ בג"צ 202/57 הנ"ל, בע' 1532, בעקבות ביד"מ 1/50 — פידים נגד יח"ר ההוצל"פ, ירושלים, זאח'; פד"י כרך ח', ע' 1020, 1023.

¹² ס"ח 233, תשי"ז, ע' 148.

¹³ ראה שאוזה, „טעות” בקביעת יהדות השוללת סמכות? הפרקליט, כרך כ"ה (1969), ע' 617, 619 ואילך.

¹⁴ ראה בג"צ 32/62 — האפוסטרופוס לנכסי נמקרים נגד ביה"ד השרעי לאיזור עכו; פד"י כרך ט"ז, ע' 1942; בג"צ 10/59 — לוי נגד ביה"ד הרבני האזורי, ת"א—יפו; פד"י כרך י"ג, ע' 1182.

¹⁵ בג"צ 187/54 — ברייה נגד קארי בית הדין השרעי המוסלמי בעכו; פד"י כרך ט', ע' 1193, 1198; בג"צ 202/57 הנ"ל, בע' 1539.

¹⁶ בג"צ 187/54 הנ"ל, בע' 1198; בג"צ 32/62 הנ"ל, בע' 1945; בג"צ 111/63 — אבו חורש נגד ביה"ד השרעי; פד"י כרך י"ח (1), ע' 589.

ברם, ראה דעת היחיד של השופט ויתקון בבג"צ 359/66 — גיטייה נגד הרבנות הראשית והמועצה הדתית בירושלים; פד"י כרך כ"ב (1), ע' 290, 297.

מסמכות? שמא נאמר, שהוראת החוק הישירה היא המחייבת את בית-הדין, ופרשנותה מסורה בידו כמו הפרשנות של כל הדין המטריאלי, שהוא מחיל, כך שהוראה כזו הופכת להיות חלק בלתי-נפרד ממנו?

מן הראוי לציין, ששאלה זו חורגת מן התחום המצומצם של נכסי מלוג. זוהי שאלה עקרונית וכללית ומתייחסת, למשל, גם להוראות ס' 79 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962¹⁷ ולהוראות ס' 18 (ב) להצעת חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשכ"ט-1969¹⁸.

הלכת סידים נתנה בתוצאתה בעקיפין תשובה לשאלה — בלי שזו התעוררה או הוצגה באופן האמור לעיל — בכך שבית-המשפט החיל פרשנות על הוראות החוק ביטל את פסק-הדין הרבני וקבע כי נכסי מלוג אינם עוד חלק מהמשפט הפוזיטיבי בישראל. מצד אחר, נותנים בתי-הדין הרבניים בתוצאות פסקיהם — גם הם בעקיפין ובלי שבררו לעצמם את השאלה הנ"ל — „תשובה” אחרת, בכך שהם מתעלמים מהלכת סידים וממשיכים לפסוק תוך התחשבות בהלכת נכסי המלוג ומתוך הנחה כי היא ממשיכה להוות חלק אינטגרלי מן הדין הדתי, המחייב במסגרת „ענייני נישואין וגירושין”, בלי שנפגעה על ידי הוראות חוק שיווי זכויות האשה¹⁹. נציג, איפוא, את השאלה ונשתדל לברר „תשובתו” של מי נכונה.

מכוח סעיף 33 לחוק בתי-המשפט, הלכה, שנפסקה על ידי בית-המשפט העליון, מחייבת כל בית-משפט נמוך יותר. ברם, פסקי-הדין של בית-המשפט העליון נחשבים לתקדים מחייב רק כלפי המערכת הרגילה של בתי-המשפט וכלפי הטריבונאלים, שהפיקוח עליהם משתרע גם על טעות בדבר הלכה. לעומת זאת, אין תקדימו מחייבים את בתי-הדין הדתיים²⁰.

אי התחולה של הלכת התקדים המחייב על בתי-הדין הדתיים יחד עם ה„פריבילגיה”, הגינתת להם לטעות בדבר הלכה, בלי התערבות גורם שיפוטי עליון חיצוני כלשהו, מחייבת אותנו לקבוע, שבית-הדין עצמאי לפרש גם הוראת חוק, המופנית ישירות אליו, בהיותה חלק מן הדין המטריאלי, שהוא מחיל, ושעל פרשנותו הוא חולש בלעדית.

הוכחה מכרעת לכוננתו זו של המחוקק נמצא בנוסח, בו נקט בסעיף 7 לחוק שיווי זכויות האשה. הרישא מפנה את הוראות הדין לבתי-המשפט — „כל בתי-המשפט ינהגו לפי חוק זה...” — ומיד בהמשך, בנשימה אחת, ישנה הפגיה ישירה בנוספת, על אותו מישור של התייחסות, לבתי הדין: „כן ינהג לפי חוק זה כל בית-דין המוסמך לדון בענייני המעמד האישי...”. שתי הפניות ישירות, בשני מסלולים מקבילים — ולא היררכיים — המצביעות על כפיפות חד-משמעית של בית-הדין ישירות אל החוק ללא תיווך פרשני של ערכאה אחרת כלשהי.

בדרך זו בשמרת גם כוונת המחוקק, שבהחלת הדין המטריאלי תשמור כל ערכאה על עצמאותה בתחומה שלה. בתי-הדין הדתיים הנם אחת הורועות האוטונומיות של המערכת המשפטית בישראל, והם חולשים בלעדית על התחום, שהוקנה להם על ידי המחוקק. המסגרת הרחבה של התחומים נקבעה ונתחמה על

¹⁷ ס"ח 380, תשכ"ב, ע' 120.

¹⁸ ס"ח 849, תשכ"ט, ע' 333, 337.

¹⁹ ראה, למשל, ערעור תשכ"ט/36; פד"ר כרך ח', ע' 10, ועוד אחרים כמותו.

²⁰ ראה גם שאוה, שם, ע' 639, העויה 95א.

ידי המחוקק, ברם, התכנים המטריאליים של התחומים הם של הדין הדתי. העובדה, שהמחוקק הישראלי הכניס לדין הישראלי לא דין דתי, כשהוא לעצמו, אלא מערכת מיוחדת ונפרדת של ערכאה שיפוטית — על האורגניזם הפנימי שבה; על הליך השיטה, הנוהג בה, על תפקידי השיפוט והדיון, המקובלים עליה, ועל מקור הסמכות הפנימי, ממנו היא נגזרת — מצביעה על כך, שלפנינו מערכת גורמטיבית אוטונומית, שפיקוחו של בג"צ עליה מוגבל, כאמור לעיל. ובהיות בתי-הדין מערכת אוטונומית, שאינה כפופה לתקדימים של בית-משפט אזרחי כלשהו, ממילא אין הם מהייבים אותם גם לצורך פרשנות הוראת חוק, שהופנתה ישירות אליהם.

שאלה אחרת, המתעוררת בהקשר זה היא: אם החליט המחוקק, כי בעניינים מסויימים כפופים בתי-הדין לנורמות של המדינה, והם חייבים להעדיפן על פני הנורמות של ההלכה — וממילא העדפת הנורמות הדתיות במקרה כזה מהווה הריגה מסמכות — מיהו המוסמך לתחום את תחום הסמכות של בתי-הדין? שאלה זו קשורה בשאלה אחרת: איזוהי מערכת הדינים, המוסמכת למיין מהם, „ענייני נישואין וגירושין“ ולפרשם פירוש מחייב, או לקבוע מה שרד מעניינים אלה לאור החלת חוק מסויים, שאפשר והוא מצמצמם? אלה הן שאלות של קביעת תחום השליטה של הדין הדתי במרחב הדין האזרחי, והן מעלות שתי מערכות של בעיות:

א. זו של הקלסיפיקציה בתחום המשפט הפנימי, הבין שכבתי בישראל.
ב. שאלות של הדין המינהלי, היינו: איזו ערכאה מוסמכת לקבוע אם התקיים תנאי מוקדם, המקנה סמכות לטריבונל שיפוטי.
בענייננו, השאלה השניה אינה רלבנטית, מאחר ואין ספק, שהתחום הנו במסגרת סמכותו של בית-הדין הדתי כ„עניין של נישואין“²¹. גם לבעיה הראשונה איננו נדרשים בעניין בו עסקיננו, ונוכל להשאירה לעת מצוא, שכן אין אנו ניצבים כאן בפני שאלה אפרורית של סמכות, אלא השאלה הופכת להיות שאלה של סמכות רק אפוסטריורי ורק לנוכח פרשנות בעלת גוון מסויים; והרי זוהי עצם השאלה הגיצבת לפנינו: האם הפרשנות מחייבת? וממילא, אי אפשר להכנס לתחום זה, בלי להסתובב במעגל שוטה²².

²¹ ראה ביד"מ 1/50, הנ"ל.

²² מאחר ופטור בלא כלום אי אפשר, נסכם בראשי פרקים עמדתנו בשאלת הקלסיפיקציה. א. הוראות החוק מכוונות לבתי-הדין הדתיים כולם. מושגים כמו „נישואין וגירושין“, הנכללים בחוק השיפוט או בסימן 51 לדבר המלך במועצה 1922 (חא"י, כרך ג', ע' 2738), נעדרים כל מקור אחר, למעט הדין הדתי, שכן בישראל חסרים אנו הוראות דין טריטוריאליות כגון אלה. ממילא, אין מנוס, אלא לפנות לדין המטריאלי של כל עדה, כדי למיין הכוללת המושג, למעט מושגים, שהם פרי יצירת המחוקק וחסרי זיקה לדין הדתי, כגון המושג „כרוך“ בס' 3 לחוק השיפוט, שמסגרתו היא מסגרת הדין החילוני, אך תכניו גשאבים מן הדין הדתי.

ב. ענייני המעמד האישי הם עניינים שמעצם טיבם אינם בעלי הגדרות משותפות ותכני המושגים משתנים מעדה לעדה. זהו הטעם שבגללו הם נדונים בהתאם לדין האישי (ראה ע"א 26/51 — קוטיק נגד וולפכון; פד"י כרך ה', ע' 1341, 1345). לא ייתכן, איפוא, כי המחוקק ימסור סמכות שיפוט מטעם מסויים ולא יתחשב באותו טעם עצמו לצורך תיחום פנימי של סמכות השיפוט. כשם שהסדר של ענייני המעמד

נותרת הבעיה העקרונית של העדר אחידות ותאום בקביעת ההלכה. אין אנו מטילים ספק, כי בקבעו דין טריטוריאלי, ובהעמידו הדין כנורמה מועדפת על נורמות דתיות שונות בעדות השונות, התכוון המחוקק להביא לידי כך, שדינה של המדינה ידבר בלשון אחת על עניין אחד בכל הערכאות, אשר ידונו בעניין. ברם, אחידות כזו נוצרת בשיטה משפטית על ידי התקדים, לפיו פסק-הדין של ערכאה מסויימת הוא פירוש אוטנטי של ההוק והוא מהווה, לפיכך, מקור משפטי מחייב נוסף. המחוקק לא טרח, איפוא, להכשיר כלים להגשמת כוונתו זו, שכן הטכניקה של האחידות — היא התקדים — אינה עוברת מן המערכת החילונית לדתית.

בהרכבת דין חילוני על ההוראות הדתיות יש משום התאמה של שתי מערכות דינים שונות, „ואין זה סוד ששני סדרי דין יכולים לכלול הוראה סטטוטורית דומה, אך פירושה על ידי הפסיקה יכול להביא לתוצאה הפוכה“²³. כך גם בשתי שיטות משפטיות פנים-מדינתיות. שילוב שתי מערכות עשוי להעשות בדרך שונה, מנקודות הצפייה אחרות ובדרך פרשנות אחרת, על ידי בתי-המשפט ועל ידי בתי-הדין, והכוונות הסותרות של המחוקק מביאות לידי כך שכל ערכאה אוטונומית בתחומה. המסקנה, הנובעת מן המקובץ, הנה, שאם ידון בית-הדין הדתי בהוראות ס' 2 לחוק שיווי זכויות האשה וימצא, כי ההוראות מתיישבות עם המשך קיומם של זכויות נכסי המלוג — בין בדרך הפרשנות, שהולך בה הד"ר שרשבסקי בספרו²⁴, בין מן הטעם, שהסדר של זכויות כאלה בדיון הנו דיספוזיטיבי ופתוח להתנאה, ומשום כך העדר התנאה אחרת בין הצדדים מהווה הסכמה רצונית מכללאל להסדר כזה ובין מכל טעם אחר — לא יוכל בג"צ להתערב ולהמיר את פרשנות בית-הדין בפרשנותו שלו, אף אם הראשון טעה, לדעתו. ממילא, לא יוכל לבטל פסק-דין כזה.

הקביעה של הלכת סידים, שחזרה וקבלה תוקף בהלכת כהן — כאילו הוק שיווי זכויות האשה ביטל את נכסי המלוג במשפט הפוזיטיבי בישראל — נכונה רק בחלקה, היינו: לגבי דיון בבית המשפט האזרחי, אך לא לגבי דיון בבית הדין הדתי, בתנאים האמורים לעיל.

התוצאה תהיה, שתנתנה תשובות שונות על אותה שאלה בערכאות שונות, אך תוצאה כזו, וחרירות ממנה, מוכרת בשיטת המשפט שלנו „בשטח ההפקר“ של שילוב הדין הדתי והתאמתו למערכת החילונית ולהפך. „תוצאה כזו גם מחוייבת המציאות בשיטת המשפט שלנו אשר מקיימת שיפוט מקביל בין בית-משפט אזרחי

האישי „אינו שווה לכל נפש“, כך גם הפירוש הניתן לאותם מושגים על ידי העדות הדתיות השונות אינו שווה לכל עדה, אלא משתנה לפי הדיון, החל על בן העדה הנוגע בדבר. ממילא, לא ניתן לפרש באופן אחיד את המושגים, והראיה — הקמת בית דין מיוחד בהתאם לס' 55 לדבר המלך במועצתו, שאחד מנציגיו הנו בן העדה, הנוגעת בדבר, להכריע בעניין.

כך גם בתיאום הוראות הדינים הדתיים השונים עם הוראות חוק שיווי זכויות האשה. בכל עדה ישנן הוראות שונות ואחרות, שיש לתאמם באופן נפרד ומיוחד, ורק הפורום של אותה עדה הוא המתאים והמסוגל לעשות כן.

ראה זילברג, *הטעמי האישי בישראל* (ירושלים, תשי"ח), ע' 8.

לפיכך, אף אילו נדרשנו לבעיה, לא היתה התוצאה משתנה.

²³ צלטנר, שימוש לרעה בזכות, משפטים, כרך ב' (1970), ע' 465, 466.

²⁴ שרשבסקי, דיני משפחה בישראל (ירושלים, תשי"ח), ע' 204—205.

ובית-דין דתי²⁶. המחוקק לא הצליח למנוע תוצאה זו, עקב הוראות בעלות כוונת סותרות. המעוות יוכל לבוא על תיקונו באחת משתי דרכים: א. קביעת הוראה מפורטת בהוק שיווי זכויות האשה, שתביע במפורש את כוונת המחוקק ולא תניח לפרשנות מקום להתגדר בו. ב. קביעת הוראה, אשר תקבע תקדימיה של איו ערכאה, בעניינים מסוג כזה, מחייבים את האחרת — אלה של בית-הדין את בג"צ או אלה של בג"צ את בית-הדין. בהיעדר הוראות כאלה, אין מנוס מתוצאה סכיופרנית אשר כזו, השומרת על האוטונומיה של כל ערכאה בתחומה היא.

אריאל רוזן-צבי*